

DARBO SU SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ TURINČIAIS MOKINIAIS ALGORITMAS

Psichologė Vika Gridiajeva

Psichologė Sandra Kybransaitė

Klaipėda, 2025

Algoritmo tikslas – suprasti mokinių, turinčių specialiuosius ugdymo(si) poreikius, kylančius iššūkius ir atrasti tinkamiausias mokymo(si) formas, priemones, metodus bei pagalbos galimybes šiems mokiniams ugdymo(si) kontekste.

Algoritmas veikia etapais:

I etapas – MOKYTOJAS

Mokytojas yra svarbiausias informacijos šaltinis apie mokiniui kylančius sunkumus ir iššūkius ugdymo(si) procese. Mokytojas taip pat yra šeimos tarpininkas, padedantis tėvams suprasti, kokios pagalbos reikia vaikui.

Pagrindiniai žingsniai:

1. **Mokinio pažinimas** – esminė sąlyga suprantant mokinį bei ieškant geriausių galimybių jam padėti. Mokinio pažinimui naudinga sudaryti mokinio profilį. Mokinį motyvuojančius aspektus galima panaudoti ugdymo procese.

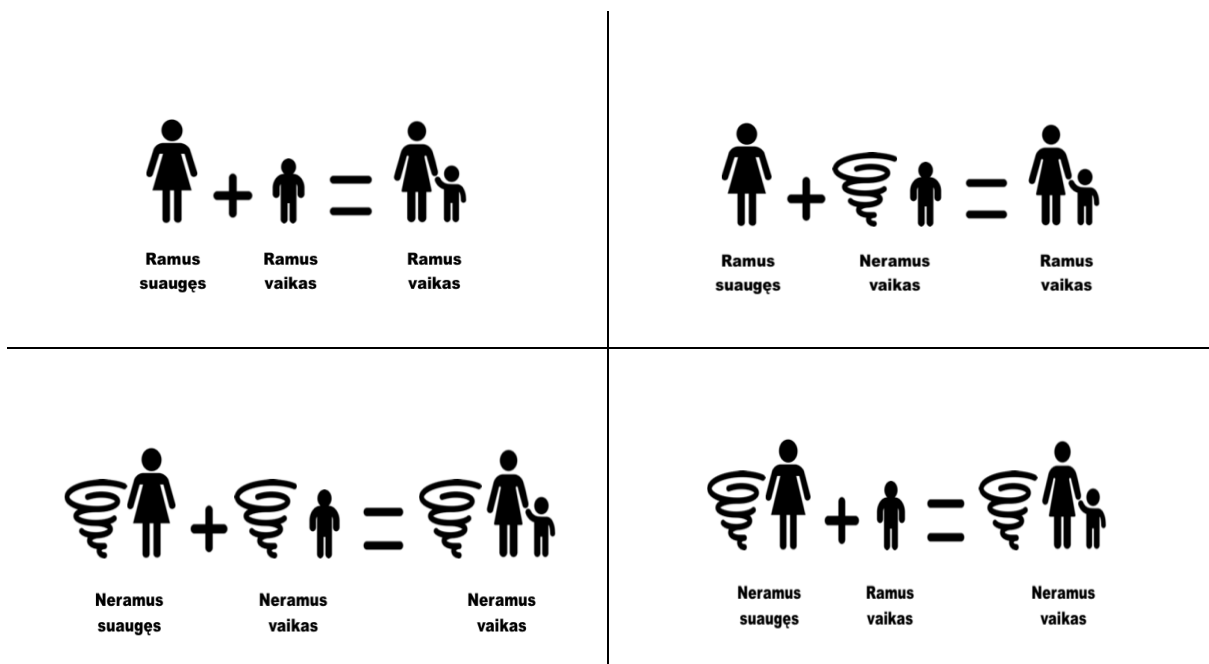
POMĖGIAI	
STIPRYBĖS	
PASKATINIMAI	
DIRGIKLIAI (SENSORINIAI, SOCIALINIAI, KT.)	
MOTYVACIJOS	
PALAIKYMAS	

1 pav. Mokinio profilio pavyzdys

2. **Ugdymo proceso pritaikymas.** Surinkus informaciją apie mokinį, lengviau suprasti jo poreikius, įvertinti aplinkos veiksnius, darančius jam įtaką, atlikti pagalbos vaikui resursų analizę mokykloje ir namuose. Ugdymo procesas pritaikomas, atsižvelgiant į mokinio turimus resursus, ugdymo(si) galimybes, gebėjimą save reguliuoti. Pritaikoma aplinka ir suteikiamos galimybės turėti reikalingas priemones vaiko susireguliuvimui.
3. **Metodų ir būdų pritaikymas/individualizavimas.** Metodai ir būdai turi atitikti mokinio galimybes ir turimus resursus dalyvauti ugdymo(si) procese. Rekomenduojama stebėti

mokinio kognityvinius gebėjimus, dėmesio galimybes, mokinio aktyvumo lygį bei tinkamo mokymuisi budrumo palaikymą. Tikslas – optimali būseną, kurioje mokinys geriausiai gali išmokyti. Tam dažnu atveju reikalinga sureguliuoti sensorinius poreikius (vizualius, klausos, uoslės, taktilinius, vestibulinius, proprioceptinius), sudarant sąlygas turėti sensorines pertraukėles.

4. **Komunikacija su tėvais** (mokytojas-tėvai-vaikas triada). Svarbu ieškoti būdų, kaip dirbti kaip komanda kartu su tėvais. Panašus situacijos supratimas, vienas kito palaikymas, dalinimasis informacija, sprendimų ieškojimas visada naudingiausias atrandant geriausius sprendimus.
5. **Mokytojo savęs pažinimas.** Savęs pažinimas naudingas stebint save ir analizuojant kylančias mintis, jausmus, reakcijas (elgesį). Tam, kad mokytojas turėtų resursų ir sprendimų padėti mokiniui – būtinas savęs pažinimas ir rūpinimasis savimi (savo pagrindinių poreikių atliepimas ne darbo metu – poilsio, savęs realizavimo, bendravimo, kt.) bei gebėjimas save sureguliuoti stresinėse situacijose. Savireguliacija padeda koreguoti mokinius.

2 pav. Vizualus koreguliacijos paaiškinimas

II etapas – PROBLEMOS ĮVARDINIMAS

Tinkamas problemos įsivardinimas padeda išsikelti aiškius tikslus ir nusimatyti konkrečius žingsnius link išmatuojamų rezultatų.

Pagrindiniai žingsniai:

1. **Tikslų išsikėlimas.** Konkretaus tikslo išsikėlimas padeda išsiginčinti, kokių aiškių rezultatų norime pasiekti. Tikslas turėtų būti paremtas **SMART kriterijais**:
 - **Konkretus.** Tikslas turi būti aiškus ir suprantamas visiems vienodai. Svarbu vengti bendrinių frazių ar sąvokų ir aiškiai apibrėžti, ką norime matyti mokinio elgesyje.
 - **Išmatuojamas.** Norint žinoti, koku keliu judėti, turime įsivardinti, ko norime pasiekti ir kaip patį pasiekimą matuosime. Rezultatą turėtų būti galima aiškiai pamatyti, apibrėžti, įvertinti - pvz. kiek kartų įvyks per konkretų laikotarpį. Svarbu nusimatyti, kur matavimai bus fiksuojami - dienyne, elgesio matavimo lapuose ar kt.
 - **Įgyvendinamas.** Svarbu nusimatyti sąlygas, metodus ir priemones, kas reikalinga, kad būtų patirta sėkmė, kad visi suprastų, jog dedamos pastangos atneša rezultatą. Pats tikslas turėtų motyvuotui tobulėti ir siekti pokyčių.
 - **Realus.** Skirtingose situacijose reikia vertinti individualiai, kas yra realu konkrečiai situacijai, su turimais pagalbos resursais, bei koks realus bus tikslo pasiekimo laikas.
 - **Apibrėžtas laike.** Būtina nusimatyti laikotarpį, per kurį planuojama pasiekti tikslą, pvz. per mėnesį, trimestrą.
2. **Konkrečių žingsnių planas.** Numatomi aiškūs, konkretūs ir išmatuojami žingsniai, kas bus daroma. Svarbu apibrėžti laiko terminą bei atsakingus asmenis. Konkrečių žingsnių plane numatomos tipinės strategijos, metodai, aplinkos pritaikymas, kas dažniausiai padeda panašiose situacijose.
3. **Įgyvendinimas.** Numatomas terminas, per kurį bus įgyvendinti visi plano žingsniai.
4. **Rezultatų įvertinimas.** Pokyčių stebėjimas ir rezultatų įvertinimas turi būti sistemingas ir reguliarus, pagal išsikeltus tikslus ir numatytus žingsnius. Geriausiai iš anksto nusimatyti, po kiek laiko bus daroma rezultatų apžvalga ir peržvelgiami išsikelti tikslai.

Pavykus problemai išspręsti – galima įsivardinti kitą problemą. Problemai nepavykus išspręsti – keliamama algoritmu toliau.

III etapas – VAIKO GEROVĖS KOMISIJA

Jeigu mokytojas neranda sprendimų padėti vaikui arba jo turimi resursai jau išsekę, naudinga ieškoti išorinės pagalbos mokyklos kontekste. Mokykloje veikianti Vaiko gerovės komisija inicijuoja komandą, kuri padeda ieškoti sprendimų mokinio ugdymo(si) situacijai gerinti.

Pagrindiniai žingsniai:

1. **Problemos analizavimas.** Vaiko gerovės komisijos komanda analizuoja ir apibendrina informaciją apie mokinio esamus sunkumus, išsigrynina pačią problemą bei esamą situaciją, kas buvo daryta, kas suveikė, kur galima patobulėti.
2. **Kompleksinės pagalbos galimybių apsvaerstymas.** Pagalba planuojama, atsižvelgiant į informacijos rinkimo metu gautus duomenis: kokia pagalba buvo teikiama mokiniui iki šiol, kokios jos formos buvo efektyvios, kokie veiksniai gali turėti įtakos sunkumų pasireiškimui, kokius resursus turime ir kokios yra mokinio galios. Siekiama kuo labiau išplėsti, aktyvinti mokinio stipriąsias puses ir sumažinti silpnąsias.
3. **Individualus pagalbos planas mokiniui.** Atsižvelgiant į pagalbos teikėjų galimybes, turimus resursus pasirenkamos švietimo pagalbos formos ir numatomas pagalbos dažnumas, trukmė, susitariama, kaip bus fiksuojami ir aptariami rezultatai. Į pagalbos mokiniui planą galima įtraukti įvairias švietimo pagalbos formas, pavyzdžiui, individualus darbas su mokiniu; darbas su klase, mokinių grupe; darbas su mokinio šeima; kt. Šio plano tikslas – kaupti ir sisteminti informaciją apie mokinį, jam teikiamą pagalbą ir pokyčius, pagalbos tikslus, priemones, atsakomybes.

INDIVIDUALUS PAGALBOS PLANAS (IPP)

VARDAS, PAVARDE
KLASĖ
PPT IŠVADOS:

PAGALBOS TEIKĖJAS	TIKSLAS	METODAI	TERMINAS/APIMTIS
PSICHOLOGAS			
MOKYTOJAS			
SPECIALUSIS PEDAGOGAS			
SOCIALINIS PEDAGOGAS			
ADMINISTRACIJA			
TĖVAI			

3 pav. Individualaus pagalbos plano pavyzdys

Individualaus pagalbos plano rengimo rekomendacijas bei pavyzdžius galite rasti čia:

<https://www.vilniausppt.lt/informacija-vaiko-geroves-komisijoms/>

Autizmo spektro sutrikimą turintiems mokiniams pagalbos plano pavyzdį galite rasti:

<https://lisc.lt/autizmo-spektro-sutrikimas/kita/>

IV etapas – IŠORINĖ PAGALBA

Nepavykus išspręsti problemos, galima kreiptis pagalbos į kitas institucijas:

1. **Klaipėdos pedagoginė psichologinė tarnyba** – teigia pedagoginę ir psichologinę pagalbą vaikams bei jų tėvams; konsultuoja esant sudėtingiems ugdymo(si) atvejams.
2. **Klaipėdos „Medeinės“ mokyklos konsultavimo skyrius** – teikia pagalbą priskirtų regionų mokykloms dėl tinkamų įtraukiojo ugdymo(si) sąlygų sukūrimo, teikiant konsultavimo ir kitą metodinę pagalbą.
3. **„Diemedžio“ ugdymo centras** – konsultuoja dėl mokinių, turinčių elgesio ir/ar emocijų sutrikimų, teikia metodinę pagalbą.
4. **Lietuvos įtraukties švietimui centras** - padeda švietimo bendruomenei kurti įtraukiojo ugdymo strategijas ir sistemiškai jas diegti ugdymo procese; teikia metodinę pagalbą gerinant įvairių ugdymosi poreikių turinčių vaikų įtraukųjį ugdymą.

ATVEJŲ ANALIZĖ

Siekiant geriau suprasti pagalbos mokiniui galimybes, toliau pateikiami atvejai, su nustatytais įvertintais/neįvertintais mokinių specialiaisiais ugdymo(si) poreikiais. Atvejuose pateikta surinkta informacija apie mokinį bei siūlomos strategijos ir metodai, siekiant padėti mokiniui geriau prisitaikyti ir panaudoti savo turimas stiprybes bei galimybes ugdymosi procese.

ATVEJO ANALIZĖ NR. 1

MOKYMOSI SUTRIKIMŲ KATEGORIJA

Trumpas mokinio aprašymas:

Vardas: Lukas

Klasė: 3 klasė

Amžius: 9 m.

Tyrimo išvada: Pedagoginėje psichologinėje tarnyboje nustatyti specifiniai mokymosi sutrikimai – disleksija.

Stiprybės: Kūrybiškas, gerai įsimena vaizdinę informaciją, aktyvus dalyvis projektinėje veikloje, turi išlavintą girdimąją atmintį.

Iššūkiai: Skaitymas lėtas, dažnos klaidos (keitimas, praleidimas, inversija), sunku išskaityti prasmę, rašydamas painioja raides, sunku išreikšti mintis raštu.

Priminimas:

Skaitymo ir rašymo sutrikimai – tai grupė sutrikimų, su kuriais svarbu dirbti kompleksškai. Nesulaukus laiku paramos – šie mokymosi sutrikimai pasipildo emociniais ir psichologiniais aspektais.

VGK svarstydami, kokią pagalbą įsitraukti į Individualų pagalbos planą, galima apsvarstyti keletą siūlymų:

Skaitymo ir rašymo metodų pritaikymų Lukui (vaikui su disleksija):

- 1. Garsinis skaitymas kartu su mokytoju arba asistentu**
 - Skaitymo tempas pritaikomas, padedama suprasti žodžių struktūrą (15 min. kasdien)
- 2. Skaitymas klausantis**
 - Naudojami įgarsinti tekstai ar skaitymo programėlės – vaikas seka tekstą akimis.
- 3. Skaidymas į mažus teksto vienetų (fragmentavimas)**
 - Tekstai skaidomi į pastraipas, naudojamos iliustracijos ir piktogramos.
- 4. Spalvinis žodžių kodavimas**
 - Sunkesni žodžiai pažymimi spalvomis (pvz. „dvibalsiai“ žaliai, priebalsių junginiai – geltonai).
- 5. Interaktyvūs žaidimai su garsais ir skiemenimis**
 - Naudojami mokomieji žaidimai (pvz. „Kalbos labirintai“, „Skiemenuoklis“).
- 6. Individualūs garsų–raidžių lavinimo pratimai**
 - Žaidimai, kuriuose vaikas susieja garsą su raide (pvz. „rašyk, ką girdi“), kuriuos žaidžiant taikomas patyriminis eksperimentavimas. Pvz. rašymas smėlyje.

7. Rašymas pagal struktūrą (šablonai ir rėmeliai)

– Pvz. sakinio pradžia duota: „Aš mačiau...“, o vaikas tik užbaigia mintį.

8. Naudojimasis technologijomis (teksto atpažinimas, rašymas klaviatūra)

– Jei ranka rašyti sunku – leidžiama naudoti planšetę ar kompiuterį, skaitantį rašiklį.

9. Ortografiniai žodžių žemėlapiai

– Kuriami individualūs žodynėliai, kuriuos vaikas naudoja rašydamas. Ir gali naudoti atsiskaitymuose.

10. Rašymo įtampos mažinimas

– Pvz. užduotyje reikalaujama trumpesnio atsakymo, bet orientuojamasi į esmę, o ne taisyklingumą.

10 vertinimo ir užduočių pateikimo pritaikymų Lukui:

1. Galimybė atsakyti žodžiu vietoje rašytinio darbo

– Pvz. žodinis atsakymas, pasakojimas vietoje rašto užduoties.

2. Daugiau laiko užduočių atlikimui

– Pvz. testų, diktantų atlikimui skiriamas papildomas laikas.

3. Alternatyvūs atsiskaitymo būdai

– Vietoje rašytinės užduoties – pristatymas, piešinys, modelis, pasakojimas.

4. Užduočių supaprastinimas

– Naudojama paprasta kalba, trumpesni sakiniai, mažiau užduočių.

5. Aiški užduoties struktūra

– Pvz. sunumeruoti žingsniai, aiški pradžia, ką reikia daryti pirma, antra, trečia.

6. Vengtini diktantai kaip vertinimo forma

– Diktantai naudojami tik praktikai, ne vertinimui.

7. Paruoštukai / žodžių bankas

– Vaikui pateikiamas „pagalbos lapelis“ su sunkesniais žodžiais ar sakinių pradžiomis.

8. Skaitmeninės užduotys su garsiniu grįžtamuoju ryšiu

– Programėlės, kurios įgarsina klausimą arba tekstą (pvz. „Kahoot“, „Wordwall“ su garsinimu).

9. Vertinama idėja, ne forma

– Rašyboje didesnis dėmesys turiniui, minčių raiškai, o ne klaidoms. Pasikartojančios klaidos vertinamos – kaip viena.

10. Mažesnis tekstų kiekis – daugiau individualaus darbo

– Pritaikytas testas su mažiau klausimų, bet tokių pat kompetencijų vertinimu.

Daug informacijos apie šį ir kitus specifinius mokymosi sutrikimus galima rasti:

<https://lisc.lt/wp-content/uploads/2024/05/SPECIALIOSIOS-MOKYMO-PRIEMONES.pdf>

INDIVIDUALUS PAGALBOS PLANAS LUKUI

Sritis	Tikslas	Veiksmai	Atsakingi	Laikas / Dažnis
Skaitymo įgūdžiai	Gerinti skaitymo sklandumą ir supratimą; vaikas mokės perskaityti ir suprasti tekstą iki 5 sakinių, kuris bus su vizualine parama	Skaitymas kartu su mokytoju; Pateikti garsinius įrašus; Tekstus pateikti su istorijos vizualine parama – seka	Klasės mokytojas, logopedas, spec. Pedagogas	Nuolat – mokytojas 2 k./sav. logopedas ir specialusis pedagogas
Rašymo įgūdžiai	Mažinti rašybos klaidų dažnį, skatinti rašymo pasitikėjimą	Naudoti asmeninį žodžių – išsireiškimų asmeninį sąsiuvinį; Rašinėliams pateikti rėmus; Raidžių rašybos sufleris ant suolo	Klasės mokytojas	Kasdien, pamokose
Savitvarda / emocijos	Mažinti frustraciją dėl mokymosi sunkumų	Koreguliacija klasėje; Disleksijos suvokimo didinimas vaiko kontekste: tėvai ir mokinys; Vaiko pastiprinimas už pastangas – ne rezultata; Asmeninis padrąšinimas prieš užduotis	Psichologas, klasės mokytojas	2 susitikimai/ mėnesį, kasdieninė parama
Vertinimo pritaikymas	Sudaryti sąlygas parodyti žinias be papildomo streso	Daugiau laiko testams; Galimybė atsakyti žodžiu; Atsisakyti diktantų kaip vertinimo formos	Visų dalyko mokytojai	Nuolat

ATVEJO ANALIZĖ NR. 2

MOKYMOSI SUTRIKIMŲ GRUPĖ

Trumpas mokinio aprašymas:

Vardas: Mantas

Klasė: 5 klasė

Amžius: 11 metų

Nustatyta: Pedagoginėje psichologinėje tarnyboje nustatytas elgesio ir emocijų sutrikimas.

Stiprybės: Logiškas mąstymas, stiprus teisybės jausmas, gerai įsitraukia į veiklas, kurios aiškios ir nuspėjamos. Turi techninių ir kūrybinių gebėjimų.

Iššūkiai: Reagavimas impulsyviai, sunku reguliuoti emocijas nusivylimo ar kritikos metu, konfliktuoja su bendraamžiais, vengia atsakomybės, sunku išbūti iki galo struktūrose veiklose. Pasireiškia sarkazmas, priešinimasis taisyklėms, kartais provokuojantis elgesys.

Priminimas:

Elgesio ir emocijų sutrikimų grupei priklausantys vaikai – itin jautriai reaguoja į nepagrįstus autoritetus. Jei mokinyss neturi asmeninio santykio su mokytoju – gebėjimas išlikti mokymosi kontekste – smarkiai sumažėja. Autoritarinė laikysena – dažniausias mokinį išprovokuojantis trigeris.

Turėti **KRIZĖS VALDYMO PLANĄ**, kuris apimtų:

1. Įspėjamieji ženklai prieš krizę (stebėjimas):

Atpažįstami ženklai, kad krizė artėja:

- Raumenų įtampa, duslus balsas, nervingi judesiai.
- Sarkazmas, grasinimai („man viskas nusibodo!“).
- Stiprių emocijų sprogo ženkla: tranko, meta daiktus, tranko stalą, atsisako išeiti.

Reakcija:

- Sumažinti žiūrovų skaičių (pvz. paprašyti klasės trumpam išeiti, jei saugiau).
- Kalbėti tyliai, nesiginčyti, neskelbti ultimatumo.
- Pasiūlyti struktūruotą pasirinkimą: „Gali eiti su manim į ramybės zoną, arba likti čia ir padėti man nurinkti stalą.“

2. Krizės metu (kai elgesys pavojingas):

Jei vaikas:

- bėga su žirklėmis / grasina daiktais;
- muša, spardo, atsisako išeiti iš klasės.

Veiksmai:

1. Nekovoti, neprovokuoti, nebandyti atimti daikto jėga.
2. Skubiai kviečiami pagalbos specialistai (psichologas, socialinis pedagogas, pavaduotojas).
3. Užtikrinamas kitų vaikų saugumas: klasė evakuojama ramiai („Einam, padarysim pertrauką“).
4. Kalbama ramiu, žemu balsu: „Aš noriu, kad tau būtų saugu. Dabar pasitrauksiu, kad galėtum pabūti. Kai būsi pasiruošęs – pasikalbėsime.“
5. Suteikiama saugi erdvė: kambarys, kur vaikas gali išbūti be stebėtojų spoksojimo, bet būdamas stebimas per atstumą.
6. Jei pavojus gyvybei – kviečiama greitoji ar policija, apie tai informuojami tėvai, rašomas incidento aktas.

1. Po krizės (atkūrimo etapas):

- **Vaikas nebaudžiamas, bet vyksta refleksija:** „Kas nutiko? Ką galime daryti kitaip kitą kartą?“ Naudojamas paprastas lapas su piktogramomis ar žodžiais (jei sunku kalbėti).
- Parengiamas „kito karto“ planas – vaikui padedama pasijusti galinčiu valdyti situaciją.
- Aplinkiniai vaikai – gauna emocinę paramą (pvz. trumpa klasės diskusija be vardų - „Kas padeda jaustis saugiai?“).

2. Dokumentavimas:

- Užpildomas krizės įvykio aprašas: kas, kada, kaip, kas reagavo.
- Svarbu – ne tik fiksuoti faktus, bet ir mokytis iš situacijos.

Rekomendacijos visai komandai:

- Naudoti aiškius signalus – šalia vaiko jokio būdu nesakyti „ir vėl siautėja“ ir pan.
- Turėti aiškią krizės reakcijos grandinę (kas reaguoja pirmas, kas lieka su klase, kas kviečia tėvus, jei to prireikia).
- Iš anksto susitarti dėl kodinio žodžio, pvz. „Prašau atnešti mėlyną aplanką“, kuris signalizuoja – reikia pagalbos be panikos.

Mokyklos, organizuojant mokinių ugdymą, kviečiamos bendradarbiauti ir konsultuotis su savivaldybės pedagogine psichologine tarnyba, regioniniu specialiojo ugdymo centru, Lietuvos įtraukties švietime centru, „Diemedžio“ ugdymo centru, jei situacijai reikalinga išorinė parama.

INDIVIDUALUS PAGALBOS PLANAS MANTUI

Sritis	Tikslas	Veiklos / priemonės	Atsakingi	Laikas
Emocijų atpažinimas ir reguliavimas	Mokytis įvardyti emocijas, pasirinkti tinkamus reagavimo būdus: mokinys gebės atlikti kasdienę refleksiją ir žodžiu gebės paaiškinti, kaip gali sau padėti susidūrus su intensyviomis emocijomis: liūdesiu, pykčiu, baime, nerimu, gėda, kalte	Emocijų kortelės; Kalendorius „Kaip jaučiausi šiandien“; Susitarimai dėl pertraukos, kai jaučiasi per stipriai užvaldytas emocijų	Psichologas, klasės vadovas	1 k./sav. individuali konsultacija + kasdieninė refleksija
Elgesio prevencija pamokose	Gavus reikiamos paramos, mokinys gebės laiku atsitraukti nuo klasės ir nurimti su pagalba/savarankiškai: panaudos pertraukos kortelę	Sumažinti dirgiklių skaičių; Sėdėjimo vieta arčiau suaugusiojo; Naudoti individualų elgesio susitarimų lapelį su dienos žvaigždutėmis	Klasės mokytojas, mokytojo padėjėjas	Kasdien
Santykiai su bendraamžiais	Mokytis bendradarbiavimo, spręsti konfliktus konstruktyviai: mokinys gebės poroje atlikti nesudėtingus bendrus projektus	Dalyvavimas klasės diskusijose apie jausmus, bendradarbiavimą; Socialinių įgūdžių ugdymo grupė	Socialinis pedagogas	1 k./sav. grupinė veikla
Reagavimas į nesėkmę / kritiką	Išmokti atpažinti savo reakciją ir išbūti situacijoje: grupinių užsiėmimų metu, gavęs paramą, mokinys išliks santykyje diskutuodamas su skirtingų nuomonių žmonėmis	Individualūs susitarimai (signalas, kai reikia, kad diskusijoje partneriu taptų – psichologas ar socialinis pedagogas)	Psichologas, socialinis pedagogas	2k. per mėnesį vykstančiuose grupiniuose užsiėmimuose

Sritis	Tikslas	Veiklos / priemonės	Atsakingi	Laikas
Vertinimo ir užduočių pritaikymas		Aiškios, mažomis		
	Sumažinti emocinį krūvį,	dalimis pateiktos		
	kuris kyla iš baimės	užduotys; Galimybė	Dalyko mokytojai	Nuolat
	nesėkmei: dėl sumažinti	atsiskaityti žodžiu;		
	emocinio krūvio – mokinys	Trumpesnės užduotys		
	lankysis visose pamokose	be spaudimo „baigti viską“		

ATVEJO ANALIZĖ NR. 3

NEGALIŲ GRUPĖ

Trumpas mokinio aprašymas:

Vardas: Kasparas

Klasė: 7 klasė

Amžius: 13 metų

Nustatyta: Įvairiapusis raidos sutrikimas (autizmo spektro sutrikimas)

Intelektas: Nesutrikęs

Stiprybės: Labai gerai įsimena tikslią informaciją, išskirtinai domisi istorija ir geografija. Puikiai supranta loginius ryšius, pastebi netikslumus. Yra savarankiškas, kai užduotis aiški.

Iššūkiai: Sunku suprasti perkeltinę prasmę, metaforas, tekstų kontekstą. Dažnai laikosi pažodinio teksto supratimo. Gali praleisti svarbią socialinę ar emocinę informaciją tekste. Triukšminga aplinka blaško, nepatinka diskusijos didelėje grupėje, nes negeba pats susirasti poros/grupės. Neapibrėžtose situacijose jaučiasi sutrikęs – todėl atsisako dalyvauti, arba į pamokas, kuriose metodas - darbas grupėje – dažnas reiškiny - tiesiog neina.

Priminimas:

Negalių grupė – tai grupė sutrikimų, kuri pasižymi visą gyvenimą truksiančiais vaiko, o vėliau, suaugusio asmens ypatumais. Todėl svarbu itin didelį dėmesį skirti atrasti vaikui tinkančius paramos būdus, kurie ateityje taps – savipagalba tolimesniame gyvenime.

Autizmo spektro sutrikimą lydi sensoriniai iššūkiai, todėl svarbu atkreipti dėmesį į šią svarbią temą ir ugdymo kontekste. Jei mokyklos bendruomenėje nėra asmens, kuris šioje temoje nusimanytų, galima į pagalbos specialistų gretas pasikviesti išorinius konsultantus: Įtraukties švietime centro darbuotojus, ergoterapeutus,

Sensorinė parama mokiniams:

<https://lisc.lt/wp-content/uploads/2024/09/Skaitmenines-programos.-Vaiku-turinciu-autizmo-spektro-sutrikima-ugdymui-organizuoti.pdf>

Skaitmeninės programos, padėsiančios ugdymo kontekste:

<https://lisc.lt/wp-content/uploads/2024/09/Skaitmenines-programos.-Vaiku-turinciu-autizmo-spektro-sutrikima-ugdymui-organizuoti.pdf>

INDIVIDUALUS PAGALBOS PLANAS KASPARUI

Sritis	Tikslas	Veiklos / strategijos	Atsakingi	Laikas / Dažnumas
Sensoriniai poreikiai	Sumažinti dirgiklių poveikį, užtikrinti savireguliaciją: mokinys atpažins kylančius jam sensorinius poreikius, bei juos atlieps 3 kartus iš 5	Ausinės triukšmui mažinti; Sėdėjimas toliau nuo judrių mokinių; Leidimas trumpai atsitraukti į ramią zoną	Kl. vadovas, mokytojai, padėjėjas	Nuolat
Skaitinių supratimas	Padėti suprasti teksto esmę ir emocinį turinį	Prieštekstinė informacija; Paaiškinamos metaforos/ galima naudoti asmeninį metaforų žodyną; Struktūruoti klausimai su gairėmis	Lietuvių k. mokytojas, specialusis pedagogas	Kiekvienos pamokos metu/ 2 k./sav.
Vertinimo prietaikymas	Leisti parodyti žinias be papildomo streso	Galimybė atsakyti raštu/ kompiuteriu/nekviesti prie lentos; Daugiau laiko užduotims; Konkrečios užduotys, be dviprasmybių	Dalyko mokytojai	Pagal poreikį
Darbas mažose komandose	Padėti saugiai įsitraukti į porinį / grupinį darbą	Mokytojas paskiria porą; Aiškus vaidmenų paskirstymas – kas už ką atsakingas; Refleksijos klausimai po darbo	Mokytojai, padėjėjas	Visose grupinėse veiklose
Nerimo valdymas	Padėti reaguoti į pokyčius, sumažinti streso lygį	Įspėjimas apie pokyčius iš anksto; Kvėpavimo technikos; Galimybė pasirinkti veiklos atlikimo formą	Psichologas, mokytojai	1 k./sav. individuali konsultacija prieš vertinimus

Sritis	Tikslas	Veiklos / strategijos	Atsakingi	Laikas / Dažnumas
Socialinis supratimas	Gerinti bendravimo įgūdžius ir savirefleksiją	Modeliavimas „ką sakyti, kai...“; Aiškūs elgesio susitarimai; Socialinių situacijų aptarimai	Psichologas, socialusis pedagogas	1 k./sav. arba pagal poreikį

ATVEJO ANALIZĖ NR. 4

KOMPLEKSINĖ NEGALIA

Mokinės bendras aprašymas:

Vardas: Rugilė

Klasė: 2 klasė

Amžius: 8 metai

Diagnozės: Komplexinė negalia

- **Lengvo laipsnio intelekto sutrikimas**
- **Tureto sindromas** su žodiniais ir motoriniais tikais, įskaitant **koprolaliją** (netikėtus keiksmažodžius, kartais – grasinančius žodžius)

Stiprybės: Labai mėgsta kūrybines, praktines užduotis (piešimas, karpymas, lipdymas). Mielai padeda mokytojai, jaučiasi naudinga. Gerai reaguoja į pastovumą, ritualus. Empatiška, norinti turėti draugų.

Iššūkiai: Nevalingi tikai – garsiniai (šūktelėjimai, keiksmažodžiai), motoriniai (trūkčiojimai, atsistojimas). Lėtesnis informacijos apdorojimas, trumpesnė dėmesio trukmė. Gali netikėtai pasakyti grasinančias frazes („suduosiu!“, „sprogdinsiu“), kurios **nėra tyčinės**. Reaguoja jautriai į taisybę, gali greitai supykti ar apsiverkti, siekti pabėgti.

Svarbios žinios apie Rugilės būklę:

- **Tikų metu sakomi žodžiai nėra sąmoningai pasirenkami.** Tai **neurologinės kilmės išraiška**, o ne elgesio problema.
- **Grasinimai nėra grėsmės signalas**, bet nervinės sistemos iškrova – svarbu reaguoti **ramiai, bet struktūruotai**.
- Mokytojui ar padėjėjui nereikėtų šaukti, gėdinti ar reikalauti „valdyti save“ – tai iššauktų tikų paūmėjimą.

Priminimas:

Esant įtraukiojo ugdymo kontekstui Lietuvoje – kompleksinę negalią turintys mokiniai gali ugdytis mokykloje, kurią pasirenka. Tačiau itin svarbu glaudžiai bendradarbiauti su tėvais, atkreipiant dėmesį, ar pasirinktas mokymasis – tikrai atliepia vaiko būtinuosius poreikius.

Kitas svarbus priminimas – esant intelekto sutrikimui – programa visada yra individualizuojama.

INDIVIDUALUS PAGALBOS PLANAS RUGILEI

Sritis	Tikslas	Pagalbos strategijos	Atsakingi asmenys
Mokymosi veiklos	Atlikti užduotis pagal savo galimybes, kad mokinė pasiektų sėkmę, pateiktas užduotis atliktų iki galo	Užduotys trumpesnės, su paveikslėliais, atitinkančios faktinius vaiko gebėjimus; Lietuvių ir matematikos ugdyme naudoti 4-5 metų vaikams skirtas užduotis; Rodomas pavyzdys; Vienas veiksmas vienu metu	Specialusis pedagogas, klasės mokytoja
Tikų valdymas	Užtikrinti emocinį saugumą, sumažinti stresą: sudaryti sąlygas ugdytis ir bendroje grupėje ir individualiai sukurtoje erdvėje toliau nuo dirgiklių	Tikų metu – nereaguoti / nekritikuoti; Galimybė trumpam atsitraukti; Klasės informavimas (jei tėvai sutinka)	Klasės mokytoja, padėjėja, psichologas
Koprolalija ir žodiniai tikai	Užtikrinti orią reakciją, palaikyti supratingą klasę	Klasė informuota apie tikus; Žodžiai ignoruojami; Psichiatro konsultacijos ir ugdymo įstaigai rekomendacijos	Psichologas, klasės vadovas, mokytoja/tėvai
Emocijų reguliacija	Nusiraminti saugiai, kai apima stiprios emocijos: išmokyti naudoti pertraukos kortelę	Sensorinis maišelis/dėžė; Pertraukos kortelė; Emocijų veidukai / piešimas po krizės	Psichologas, padėjėja
Darbas porose / grupėje	Įsitraukti į bendras veiklas be streso	Porą paskiria mokytojas; Aiškus vaidmuo; Refleksija po veiklos.	Klasės mokytoja, padėjėja
Vertinimo pritaikymas	Leisti parodyti žinias be spaudimo	Atsiskaitymas žodžiu; Piešiniai, koliažai vietoje testų; Daug padrąsinimo vietoj taisymo	Klasės mokytoja, specialusis pedagogas

Kodėl tai svarbu?

Nauda Rugilei:

1. **Santykiai – svarbesni nei rezultatai.** Patirdama priėmimą, net ir su savo skirtumais, Rugilė vystys pasitikėjimą savimi, mokysis savireguliacijos ir socialinių įgūdžių ne per taisykles, bet per žmones, juos kopijuodama.
2. **Saugi klasė = mažiau tikų.** Tureto sindromas, ypač koprolalija, paūmėja, kai vaikas patiria gėdą, spaudimą ar atmetimą. Šilto ir supratingo ryšio aplinkoje tikai natūraliai sumažėja, Rugilė labiau kontroliuoja savo elgesį ne todėl, kad ją verčia, o todėl, kad ji jaučiasi saugi.
3. **Maži žingsniai = tikra pažanga.** Rugilė mokosi lėčiau, bet nuosekliai. Su aiškiu ritmu, struktūra ir palaikymu ji gebės atlikti užduotis, būti naudinga, džiaugtis procesu – o tai ir yra mokymosi esmė.

Nauda klasės vaikams:

1. **Augina empatiją ir emocinį raštingumą.** Būdami su Rugile, vaikai susiduria su autentiška patirtimi, kad žmonės yra įvairūs. Jie mokosi nekritikuoti to, kas kitam nekontroliuojama, išgyvena realų atjautos ir priėmimo ugdymą.
2. **Skatina tarpusavio pagalbą.** Vaikai tampa aktyviais pagalbos teikėjais: padeda, rodo pavyzdžius, prisimena, kaip jie patys kažko neišmoko iškart. Tai stiprina klasės bendrystę, mažina patyčių riziką.
3. **Ugdo toleranciją ir socialinį atsparumą.** Patirdami „kitokį bendraklasį“ – ne teorijoje, o realybėje – vaikai išmoksta nesugriūti susidūrę su kitokiais elgesiais, o adaptyviai ir žmogiškai į juos reaguoti.

Nauda mokyklai ir bendruomenei:

1. **Tampa atviresnė – ne formaliai, o iš vidaus.** Neįtraukta į gyvenimą negalia – išlieka nežinoma, kelianti baimę ar stereotipus. Įtraukiant Rugilę, mokykla realiai įgyvendina įtraukties vertybes, o ne tik deklaruoja.
2. **Komanda įgyja profesionalumo.** Mokytojai, specialistai, padėjėjai per šį procesą mokosi bendradarbiauti, reflektuoti, ieškoti kūrybiškų sprendimų. Tai – gyvas profesinis augimas. Mokyklos bendruomenė šiame kelyje neturi pasilikti viena. Rekomenduojama kvieisti specialistus iš išorės: pedagoginę tarnybą, įtraukties švietime centrą.

3. **Sėjama viltis tėvams.** Tėvų, auginančių vaikus su negalia, didžiausia baimė – kad jų vaikas niekam nebus reikalingas. Mokykla, kuri priima Rugilę, siunčia žinią: „Tu svarbi. Mums rūpi. Mes kartu.“

Uždavinys nėra paprastas – bet jis prasmingas. Tačiau, kai sutelkus visas pastangas, tačiau vis dėl susidūrus su nesėkme – svarbu svarstyti ir ugdymą specialioje klasėje.

Kriterijai:

1. Vaiko mokymosi pažanga nepaisant individualizavimo.

- Nors mokykla teikia pagalbą (IPP, padėjėjas, individualizuoti metodai), vaiko pasiekimai nedidėja, atsiranda regresas, nenoras eiti į mokyklą.
- Vaikas neišmoksta bazinių funkcijų (pvz., atlikti kelias užduotis per dieną) net ir taikant specialiąją pedagoginę pagalbą.

2. Vaiko saugumo ir savireguliacijos klausimai.

- Kyla nuolatinės krizės (elgesio protrūkiai, bėgimas, savęs ar kitų žalojimo rizika).
- Mokykla nesugeba užtikrinti pakankamai saugių sensorinių ir emocinių sąlygų (nėra tinkamos erdvės, žmonių ar pasirengimo), o krizės kartojasi dažnai (po adaptacijos, išorinių konsultantų diegtų programų – 3-5 k. per savaitę).

3. Socialinė atskirtis klasėje.

- Vaikas nuolat vienišas, nemoka ar negali įsitraukti į klasės gyvenimą, dažnai konfliktuoja, patiria patyčias, nesijaučia priklausantis.
- Klasės vaikai dėl to patiria nuolatinį emocinį ar fizinį nesaugumą, o pedagogai nebesugeba to koreguoti.

4. Vaiko emocinė būklė.

- Vaikas nuolat nerimastingas, susierzinęs, išsigandęs, mokyklą laiko stresine vieta.
- Tėvai pastebi, kad grįžęs iš mokyklos vaikas regresuoja, patiria somatinių simptomų (pilvo, galvos skausmai, nemiga).

5. Mokyklos resursų ribos.

- Nors mokykla deda pastangas, neturi pakankamai specialistų, padėjėjų, žinių ar fizinės aplinkos, kad galėtų užtikrinti ilgalaikę pagalbą (ypač, jei vaikas turi didelius sensorinius, elgesio, savitvarkos poreikius). Pabrėžtina, kad kompleksinės negalios ir tokio sudėtingumo mokymai turėtų turėti savo asmeninį padėjėją. Todėl, jei klasėje yra daugiau specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų, kuriems reikalinga padėjėjo pagalba – šie klasėje turėtų būti – 2.

Ką būtina padaryti prieš siūlant specializuotą mokyklą:

- Aptarti su tėvais konstruktyviai – ne „atsisakant“, o ieškant geriausios aplinkos vaikui.

- Gauti / atnaujinti pedagoginės psichologinės tarnybos (PPT) išvadas.
- Aiškiai dokumentuoti, ką jau darė mokykla (IPP, pritaikymai, stebėjimai, konsultacijos, krizės).

Kaip pasakyti tėvams jautriai:

„Mes matome, kad Rugilė stengiasi. Ir jūs labai stengiatės. Bet mūsų aplinka, nors pritaikyta, ne visada jai padeda. Mes svarstome galimybę, ar specializuota ugdymo vieta, kurioje yra daugiau specialistų, sensorinių priemonių ir ramesnis tempas, galėtų būti ta vieta, kur ji patirtų mažiau streso ir daugiau džiaugsmo. Nes jos poreikius geriausiai atlieptų nedidelės mokinių grupės klasė. Mūsų klasėje yra 24 mokiniai, o specializuotoje klasėje – 6. Tai savaime sumažina iššūkių. Tai nėra atsisakymas – tai rūpestis.“

ATVEJO ANALIZĖ NR. 5

NENUSTATYTI SPECIALIEJI UGDYMO SI POREIKIAI

Trumpas mokinės aprašymas:

Vardas: Smiltė

Klasė: 1 klasė

Amžius: 7 metai

Situacija: Mokykla stebi dažnus dėmesio išblaškymus, impulsyvų elgesį, sunkumus išbūti prie užduoties. Šiuo metu **diagnozė nepateikta**, bet įtariamas **dėmesio ir aktyvumo sutrikimas (ADHD)** – būtina struktūruota pagalba ir stebėseną.

Stiprybės: Smalsi, energinga, lengvai įsitraukia į judrias veiklas. Greitai supranta užduotį, kai ji vizuali ar praktiška. Mėgsta žaisti su kitais vaikais, turi idėjų, kūrybinga. Labai reaguoja į pagyrimus, žodinius paskatinimus, lipdukus.

Iššūkiai: Greitai pamiršta, ką reikia daryti, ypač jei instrukcija ilga. Atsistoja, vaikšto klasėje, kalba be leidimo. Pamiršta užbaigti pradėtą veiklą. Įsitraukia į konfliktus žaidimuose dėl impulsyvaus reagavimo. Gali užklupti emocinės „bangos“ – pyksta, verkia, kai nepavyksta.

Individualus pagalbos planas, kuris taip pat bus reikalingas teikiant dokumentus pedagoginei tarnybai dėl specialiųjų ugdymosi poreikių vertinimo.

Sritis	Tikslas	Veiklos / strategijos	Atsakingi asmenys	Laikas / stebėjimas
1. Informacijos apie vaiką rinkimas	Suprasti vaiko poreikius, stiprybes ir sunkumus	Stebėjimo lentelės (klasėje, pertraukų metu); Pokalbis su vaiku (kas patinka / sunku); Tėvų apklausa / klausimynas apie elgesį namuose (pvz. SDQ, ASEBA); Konsultacija su švietimo pagalbos specialistais	Klasės mokytoja, psichologas, specialusis pedagogas	4 sav. stebėjimo laikotarpis
2. Bendradarbiavimo organizavimas: namai–mokykla	Užtikrinti pastovų grįžtamąjį ryšį ir vieningą kryptį	Susitarimas dėl kontaktavimo formos (1 k. per savaitę trišalis pokalbis: tėvai, mokinys ir mokytoja); Tėvų informavimas apie	Klasės vadovas, tėvai, pagalbos specialistai	1k./sav.

Sritis	Tikslas	Veiklos / strategijos	Atsakingi asmenys	Laikas / stebėjimas
		pozityvius įvykius, ne tik problemas; individualios konsultacijos tėvams: kaip padėti ugdytis Smiltei		
3. Darbas su savireguliacija	Padėti vaikui atpažinti emocijas ir taikyti nusiramino būdus	Emocijų termometras; Ramybės kampelis su pasirinkimų lentomis; Kvėpavimo žaidimai (pvz. „žvakutė“, „balionas“); Kortelė „noriu pertraukos“	Psichologas, mokytoja, padėjėja	Kasdieninė praktika Stebima, kada naudojasi / ar reikia priminti
4. Pirminio vertinimo formos pildymas	Surinktą informaciją apie vaiką sudėti į dokumentą	Visi mokyklos specialistai pildo dokumentą; VGK pristato tėvams, paaiškina, kokią naudą Smiltė gaus; Didelis dėmesys vaiko gerosioms savybėms	Klasės mokytoja, mokyklos specialistai, VGK pirmininkas	Per 1 savaitę po stebėjimo laikotarpio

Priminimas:

Net ir nesant nustatytiems specialiesiems ugdymosi poreikiams – VGK sprendimu, mokinei gali būti skiriama: specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo ir mokinio padėjėjo pagalba.

Nustačius specialiuosius ugdymosi poreikius, svarbu vadovautis gautomis rekomendacijomis.

Toliau pateikiamas galimas **individualus pagalbos planas, kai mokinei nustatytas dėmesio ir aktyvumo sutrikimas.**

INDIVIDUALUS PAGALBOS PLANAS SMILTEI

Sritis	Tikslas	Pagalbos strategijos	Atsakingi asmenys
Dėmesio išlaikymas	Išbūti prie užduoties bent 10–15 min.	Užduotis pateikti po vieną; Naudoti laikmatį ar spalvotą kortelę; Priminti garsiai ir švelniai („Dabar rašome – po to galėsime pailsėti“)	Klasės mokytoja, padėjėja
Motorinis aktyvumas	Atliepti poreikį judėti ugdymosi kontekste	Leidžiami judėjimo intarpai („pasikvėpuok, nueik atnešti pieštuko“); Klasėje – judesio kampelis; Sėdėjimo vieta šone, kad galėtų judėti netrukdam kitiems: naudoti pagalvėles ant kėdžių, kineziterapinis kamuolys – vietoje kėdės, galimybė rašyti/skaityti atsistojus	Klasės mokytoja, padėjėja
Instrukcijų suvokimas	Suprasti ir prisiminti veiklos eigą	Vizualūs žingsneliai („1. Piešiu. 2. Parašau. 3. Nuspalvinu.“); Naudojamos piktogramos / užduočių lentelė	Mokytoja, specialusis pedagogas
Emocinė reguliacija	Nusiraminti ir grįžti prie veiklos	Kvėpavimo kortelė (pvz., „kvėpuok kaip žvakutė“); Nuoseklios psichologo konsultacijos siekiant atrasti trigerius – dienoraščio apie savaitės įvykius rinkimas; Ramybės kampelis su pasirinkimais	Psichologas, padėjėja
Socialinis bendravimas	Mokytis draugiškai žaisti ir spręsti konfliktus	Mažos socialinių įgūdžių pamokėlės (pvz., „kaip paprašyti“, „kaip pasakyti NE“); Mokytojo tarpininkavimas ginčiuose; Padrąsinimo žetonai / šypsenėlės už draugiškumą	Klasės mokytoja, socialinis pedagogas